

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS JR EN JAC. P. THIJSSSE

Waarnemingen aan een IJslandse brilduiker

A. J. DIJKSEN

Tijdens een vakantie reis door IJsland in juli 1974 maakten S. H. A. Bos-van Noordwijk, F. Bos, M. Bouman, L. J. Dijkzen en schrijver op de 23e een excursie ten zuidwesten van het beroemde Myvatn, juist daar waar de rivier de Laxá het meer verlaat. Bij één van de talrijke stroomversnellingen kon een wijfje van de Toppereend (*Aythya marila*) met drie jongen en een wijfje van de IJslandse brilduiker (*Bucephala islandica*) met maar liefst 40 of 41 jongen worden gadeslagen en gefotografeerd (fig. 1).

Terug in Nederland zochten wij eens op of het „adopteren” van jongen, in ons land bij Bergeenden (*Tadorna tadorna*) geregeld het geval, ook van de IJslandse brilduiker bekend was. In het Handbuch der Vögel Mit-

teleuropas van Bauer en Glutz von Blotzheim (deel 3) konden wij daar echter niets over vinden. Het bleek dat er nog vrij weinig onderzoek gedaan was naar de broedzorg, het opvoeden der jongen en het gedrag der jongen. Vermoed wordt dat een en ander sterk met dat van de Brilduiker (*Bucephala clangula*) overeenkomt. Wel wordt gemeld dat een éénjarig wijfje de jongen van een ander wijfje trachtte over te nemen en dat de IJslandse brilduiker een sterk „Verleiteverhalten” vertoont: twee jongen die gedurende de nacht van acht andere jongen gescheiden werden, werden de volgende morgen bij pogingen zich weer bij het wijfje met jongen aan te sluiten, door haar weggepikt.

Fig. 1. Wijfje IJslandse brilduiker met 40 jongen. Door opspattend water is het beeld niet scherp. Naar kleurendia.

Het is vanwege de weinige gegevens wellicht interessant hier wat nader in te gaan op deze waarnemingen.

De jongen zwommen alle, waarschijnlijk doordat zij min of meer klem zaten tussen ons en twee stroomversnellingen, zeer dicht op elkaar en waren daardoor niet precies te tellen. Ettelijke tellingen of pogingen daartoe leverden uiteindelijk 40 of 41 jongen op, die in drie duidelijk verschillende grootteklassen waren te onderscheiden. Mogelijk en ook wel waarschijnlijk was de groep echter een samenstelling van meer dan drie broedsels. Wij hebben nauwelijks ervaring in het schatten van leeftijden van jonge eenden, maar meenden dat de kleinste jongen toch meer dan één week oud waren; zij hadden niet meer het uitgesproken zwart-wit patroon dat jonge IJslandse brilduikers aanvankelijk hebben (fig.2). Het leeftijdsverschil tussen de jongen onderling heeft ongetwijfeld ook niet meer dan één week bedragen.

Het wijfje zwom dicht tegen de jongen aan, maar niet steeds of eigenlijk zelfs zelden voorop. Het was duidelijk dat de jongen om

zo te zeggen de leiding zelf in handen hadden genomen. Als wij te dicht naderden, vluchtte de hele groep over het water „rennend” weg. De (grootste?) jongen zetten duidelijk steeds de vluchtreactie in, het wijfje kwam dan steeds achter de jongen aan. Eenmaal vergiste het toom jongen zich min of meer. Toen een wijfje Toppereend zich snel met de stroom langs ons liet voeren, kwam het hele koppel achter haar aan. Ons eenmaal gepasseerd, toonden zij geen belangstelling meer voor de Toppereend.

Interessant was het te zien dat één van de drie jonge Toppers, die bij de stroomversnelling in een te krachtige stroom terecht kwam, daar niet meer tegenop kon zwemmen, bij zijn moeder vandaan dreef en zich nog juist bij het koppel IJslandse brilduikers wist aan te sluiten. Toen bleek dat IJslandse brilduikers niet snel vreemde jongen accepteren. Onmiddellijk zwom het wijfje naar de jonge Topper en pikte hem weg. Na nog een vergeefse poging werd het diertje tenslotte door de snelle stroming weggevoerd. Moeilijk voor het wijfje IJslandse brilduiker was het niet

de „vreemde eend” bij haar toch zeer grote koppel van 40 jongen te ontdekken. Zowel in geluid als tekening verschillen de donsjongen van beide soorten reeds sterk.

Het is, juist doordat de soort niet snel vreemde jongen, of zij nu soort-eigen zijn of niet, accepteert, de vraag of al die jongen zich successievelijk bij het wijfje met de eigen jongen hebben gevoegd. Het is natuurlijk mogelijk dat het wijfje min of meer „overdonderd” werd door een plotselinge toevoer van een tiental jongen tegelijk, die door verstoring of slecht weer (we hadden juist een storm en zware regenval gehad) hun echte moeder kwijt geraakt waren. Een andere o.i. meer aannemelijke verklaring dringt zich op als wij in het Handbuch bij de Brilduiker lezen dat het wijfje de jongen hoogstens twee à drie weken leidt, dat de jongen al spoedig een zeer zelfstandig gedrag vertonen en dat het in Finland niet ongewoon is dat

groepen donsjongen in staat zijn zonder moeder goed op te groeien. Het zou heel goed kunnen dat ons veertigtal een dergelijke groep jongen was, waarbij zich later een wijfje heeft aangesloten. Het was duidelijk dat haar opvoedende taak nog zeer gering was en zich tijdens onze waarnemingen beperkte tot het wegpikken van een vreemd jong.

Een en ander zou dus aantonen dat het gedrag van de IJslandse brilduiker ook op dit punt veel overeenkomst vertoont met dat van de Brilduiker. Een dergelijk groot aantal jongen tezamen is wellicht wel eens eerder gezien en beschreven. Het Handbuch der Vögel Mitteleuropas noemt het echter niet, noch voor de Brilduiker noch voor de IJslandse. Evenzo wordt het adopteren, waar hier sprake van geweest zou kunnen zijn, voor beide soorten niet genoemd.

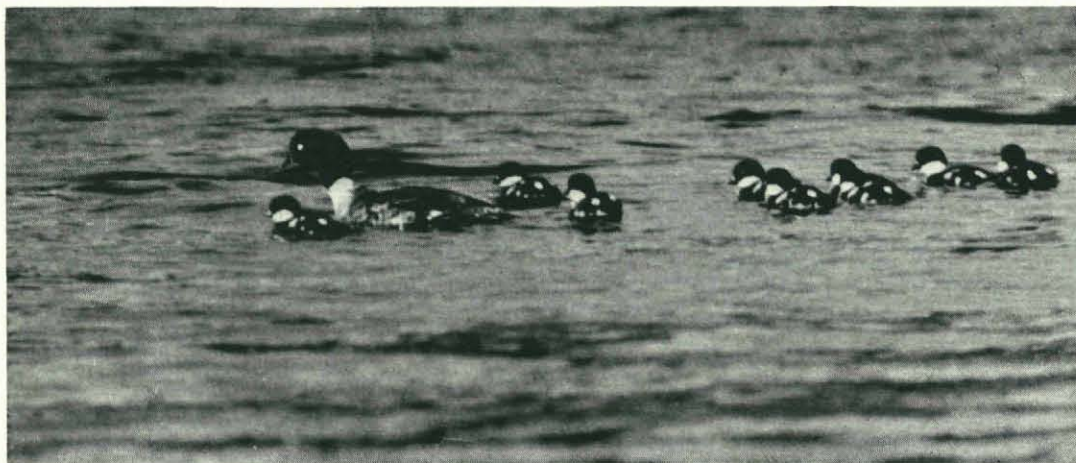

Fig. 2. Wijfje IJslandse brilduiker met een koppel enkele dagen oude jongen.

Naar kleurendia.